

Лавриненко Т.П.
старший викладач
кафедри іноземних мов
факультету маркетингу
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ ЛІНГВІСТИКИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

*«Мова допомагає нам пізнати світ
так само, як зір і слух»
Ноам Хомскій*

Анотація. У статті розглядаються теоретичні та методологічні питання формування міжпредметних зв'язків лінгвістики та економічної теорії. Визначено основні тренди в розвитку сучасної наукової лінгвістики та їх взаємодія з економічною сферою суспільства в умовах глобалізації. Розглянуто основні підходи історичного досвіду та сучасних аспектів взаємозалежності і взаємодії лінгвістики та економіки.

Ключові слова: лінгвістика, мова економіки, економічна теорія, міжпредметні зв'язки.

Abstract. The article deals with theoretical and methodological issues of formation of subject links between linguistics and economic theory. The main trends have been determined in the development of modern scientific linguistics and their interaction with the economic sphere of society in the conditions of globalization. The main approaches of historical experience and modern aspects of interdependence and interaction of linguistics and economics have been revealed.

Key words: linguistics, language of economics. economic theory, subject links.

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістика розширює межі своїх інтересів і все більше взаємодіє з іншими науками, проникаючи майже в усі сфери нашого життя. Економічна теорія досліджуючи складні процеси економічної сфери суспільства, що відбуваються в умовах глобалізації світової економіки, а також нових цивілізаційних викликів початку XXI ст., залучає в своє предметне поле міжпредметні зв'язки з іншими суспільними науками. Мова економічної науки, її важливість для пояснення, розуміння та передбачення наслідків процесів, які вона відображає, визначає актуальність розвідок міжпредметних зв'язків лінгвістики та економіки, як двох сфер науки спрямованих на вивчення діяльності людини, мовних та економічних форм її комунікації.

Аналіз останніх джерел чи публікацій. Дослідженню запитів, пов'язаних з мовою та її зв'язків з економікою приділяється зростаюча увага наукової спільноти. Економіка мови, як міждисциплінарний предмет, використовується вже понад 50 років. Термін «**економіка мови**» (*«economics of language»*) вперше з'явився у 1965 році, коли американський економіст Яків Маршак опублікував статтю під назвою «Economics of language» [6]. У вітчизняній та зарубіжній літературі відмічається важливість вивчення економічної лексики та міжпредметних зв'язків двох наук — про мовну та економічну діяльність людини в суспільстві. Про це засвідчують публікації як вітчизняних і зарубіжних лінгвістів та економістів, зокрема І. Болдирева, О. Голубовської, Дж. Кінглі, І. Корольова, Д. Макклоскі, А. Марнет, Д. Раскова, Т. Тарасевич, Н. Ханіної та ін.

Ми поділяємо думку сучасних дослідників про актуальність подальших досліджень взаємозалежності мовних та економічних проблем сучасності в яких відображаються культурні, лінгвістичні та економічні питання розвитку суспільств у ХХІ ст.

Метою статті є аналіз теоретичних та методологічних підходів до становлення процесу інтеграції лінгвістики та економіки викликаний змінами в розвитку економічної сфери суспільства та проблемами сучасної мовної комунікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний етап розвитку нашого суспільства характеризується тим, що відбувається відмова від пострадянських стереотипів і формування нових цінностей та смислів у мові, культурі, що в свою чергу, здатне змінити контекст соціального розвитку, в тому числі і проведення економічних реформ. У вітчизняних роботах з проблем сучасної лінгвістики акцентується увага на зміні парадигм у мовознавстві і наслідки цієї події для семіотики і мовної семантики [1, с. 3].

Серед визначних наукових досягнень другої половини двадцятого століття було зростання теоретичних та практичних досліджень в галузі лінгвістики. Лінгвістика — це наука, що вивчає мову (друга назва цієї науки — мовознавство), вона вивчає не тільки існуючі (що існували або можливі в майбутньому) мови, а й людську мову взагалі. У широкому сенсі слова лінгвістика поділяється на наукову (тобто, яка передбачає побудову лінгвістичних теорій) і практичну. Найчастіше під лінгвістикою мається на увазі саме наукова лінгвістика.

Лінгвістика досягла наукової стадії завдяки дослідженням Ф. Де Соссюра — швейцарського лінгвіста, засновника структуралізму. Його вважають одним із основоположників сучасної лінгвістики та одним із найвидатніших мовознавців ХХ століття. Серед його найважливіших праць — «Курс загальної лінгвістики» (*Cours de linguistique générale*, виданий 1916 року) перекладений багатьма мовами світу. Новаторство Соссюра полягало в тому, що він визначив в якості основного лінгвістичного конструкту (*linguistic construct*) *лінгвістичний знак*. Цей знак «пов'язує не річ та її поняття, а поняття і акустичний образ» [5, с. 99]. Акцент вченого на понятті мовного знаку дозволив йому надати мові яскраво вираженого концептуального змісту. Мовний знак — це не зв'язок мови та її назви, а сукупність поняття і акустичного образу. Поняття — це загальний, схематичний образ предмета в нашому уявленні, найважливіші та характерні риси даного об'єкта, його визначення. Наприклад, таке економічне поняття як валовий внутрішній продукт (ВВП) — один із найважливіших показників розвитку економіки, що характеризує кінцевий результат виробничої діяльності економічних одиниць-резидентів у сфері матеріального і нематеріального виробництва. Так, пояснюючи концепт значення мовного знаку Ф. Де Соссюр, як вчений-лінгвіст залучає і таке поняття економічної теорії як товар, порівнюючи його зі знаком. Якщо товар має таку властивість як цінність, то і знак у складі речення має значимість. Пояснення лінгвістичних понять за допомогою економічних категорій створювало передумови для подальшої взаємодії мови та економіки.

У своєму наступному етапі розвитку лінгвістика характеризувалася насамперед, дослідженнями змісту граматичних структур. У цьому провідна роль належить засновнику сучасної лінгвістики Авраму Ноаму Хомському (англ. Avram Noam Chomsky) — американському лінгвісту, філософу професору мовознавства Массачусетського технологічного інституту (МТІ). Розгляд його масштабних наукових досягнень виходить за межі завдань даної статті, (він автор понад 100 книжок і за даними «Arts and Humanities Citation Index», у період 1980 та 1992 років був серед діючих вчених світу найбільш цитованим дослідником). Звернемо увагу лише на теоретичне значення для економічної теорії семантичного значення поняття «ядро». Як відомо, семантика ставиться до слів як інструментів мови за допомогою яких ми будуємо конструкції, що дозволяють нам не тільки спілкуватися, але висловлювати свої бажання, емоції, будувати теоретичні моделі або маніпулювати людьми.

Відправним пунктом в дослідженнях Н. Хомського про граматичні структури стала ідея про *самостійні закони* синтаксичних структур. Він виділяв *ядро* ряду речень та надавав йому формальний вигляд, а потім визначав яким чином те чи інше речення може бути отримане через трансформацію цього ядра [3, с. 281]. Теоретичні підходи вченого співзвучні з методологічними підходами науково — дослідницьких програм І. Лакатоша (положення про жорстке ядро то захисний пояс), які отримали широке застосування в методології сучасних економічних досліджень. Для економічної теорії першочергове значення має не специфіка лінгвометодологічних досліджень, а виявлення їх міжпредметних зв'язків які збагачують науковий потенціал як економічної теорії, так і лінгвістики. Головне завдання міждисциплінарних досліджень — відкривати для економістів ті теми, які є економічними запитами дослідників інших суспільних наук, зокрема і лінгвістів. Трансформація економічних відносин, що утворюють ядро виробничих відносин, формують зміст інших соціальних відносин і в цій функції виступають як системоутворюючий фактор суспільства, а тому вони не випадково виявляють своє відображення у лінгвістиці. У зв'язку з цим, на нашу думку, конструктивним є положення про те, що в умовах фрагментації науки, та нерівномірності розвитку різних економічних шкіл зіставлення науки з мовою дозволяє визначати, як влаштована сама наукова теорія (сукупність моделей) і за якими правилами вона будується, чи вже збудована [2, с. 8].

Узагальнюючи погляди про вплив лінгвістичних теорій на розвиток мови економіки, дослідники наголошують на тому, що ці ідеї мають пряме відношення до мови і тексту економічної теорії. Це: а) ідея понятійної мови (Ф. Де Соссюр); б) концепція мовних ігор (Л. Вітгенштейн та ін.); в) розуміння теорії як діалогу (Х. Гадамер і ін.); г) ідея проблематизації дискурсивних практик (М. Фуко); д) концепція інтертекстуальності (Ю. Кріс-Тева). І якщо оцінити стан економічної теорії з позицій згаданих вище ідей, а всі вони є досить «помірними» і тому не повинні бути віднесені до методологічного екстремізму, то доводиться визнати, що ми знаємо про економічну мову дуже мало, не розрізняючи її дискурсивні ступені, зокрема науковий [3, с. 286].

Дієвим продовженням дискурсу стосовно економічної мови під кутом зору економічної теорії стали роботи Дейри Макклоскі, видатної дослідниці в галузі наук про суспільство, професора економіки, історії, англійської мови та комунікацій Іллінойського університету. Вона запропонувала при інтерпретації економічних текстів та поясненні мовних особливостей економічної теорії, враховувати вплив такої науки як риторика, предмет якої — творення тексту та способи аргументованого викладу тексту. У своїй роботі «Риторика економічної науки» (2015 р.) вона закликає економістів не стояти осторонь того, що відбувається в філософії, лінгвістиці та історії науки [4]. Вона досліджує питання поетики, робить основний акцент на місце *метафори* та інших риторичних засобів для переконання в економічному імперіалізмі Беккера, економіко-правових трактатах Коуза, економічної історії Фогеля, теорії раціональних очікувань Мута і, нарешті, в математизації економічної науки. Д. Макклоскі у своїй риторичній програмі пропонує змістити акцент на практичне пояснення переконливості різних теорій. Згідно з її новим баченням, факту не існує без інтерпретації, реальності — без спостерігача, економіки — без людини, науки — без риторики.

Висновки. Процес інтеграції економіки та лінгвістики визначається змінами в житті суспільства та розвитком мови економіки. Перспективи розвитку економіки як науки багато в чому залежать від раціоналізації, упорядкування, уніфікації вже наявних понять і термінологічних систем. У предметному полі таких наук як лінгвістика та економічна теорія, постійно перебуває людська діяльність в різних сферах суспільного життя яка проявляється в різних формах комунікації та пошуку найбільш результативних в економічному вимірі дій. Внаслідок цього антропоцентричний підхід в дослідженнях міжпредметних зв'язків лінгвістики та економічної теорії є одним з найбільш конструктивним.

Література

1. Голубовська І.О. Актуальні проблеми сучасної лінгвістики: курс лекцій / І. О. Голубовська, І. Р. Корольов. — К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. — 223 с.
2. Болдырев И.А. Языковые игры и экономическая теория мейнстрима (несколько иллюстраций) / И. А. Болдырев. — М.: Институт экономики РАН, 2008. — 52 с.
3. Канке В.А. Философия экономической науки: Учеб. пособие. / В. А. Канке. — М.: ИНФРА — М, 2009. — 384 с.
4. Макклоски Д. Риторика экономической науки / Д. Макклоски. — М.; СПб: Изд-во Института Гайдара; Издательство «Международные отношения», Факультет свободных искусств и наук СПбГУ, 2015. — 328 с.
5. Соссюр Ф.Де. Труды по языкознанию. / Соссюр Ф.Де. — М., 1977. — 696 с.
6. Marschak J. Economics of language // Behavioral Science. — No10. — 1965. — P. 135–40.